



Een eeuw zeevisserij in België...

Haring [*Clupea harengus*]



© VLIZ (Decler)

1943 blijft in het geheugen van de Belgische visserij gegrift als hét jaar van een ongeziene aanvoer van haring: wel bijna 58.000 ton, waarvan 10.700 ton in de nabije Franse havens werd aangeland en de overige haring vooral in Nieuwpoort werd geveild. Hoewel haring in de beginjaren van de tijdsreeks (1929 - 1999) hoofdzakelijk in de 'Noordzee (zuid)' en de 'Kustzee' werd opgevist, kwam er kort na de oorlogsperiode ook een belangrijk aandeel uit 'Fladen'. Na een flauwe op-leving tijdens de jaren '50, kwam er door de 'haringstop' eind jaren '70 een abrupt einde aan deze pelagische visserij. De prijzen van haring schommelden in de periode 1929-1999 tussen 0,2 en 1,8 €/kg (geïndexeerd, uitgedrukt in prijzen 2007).

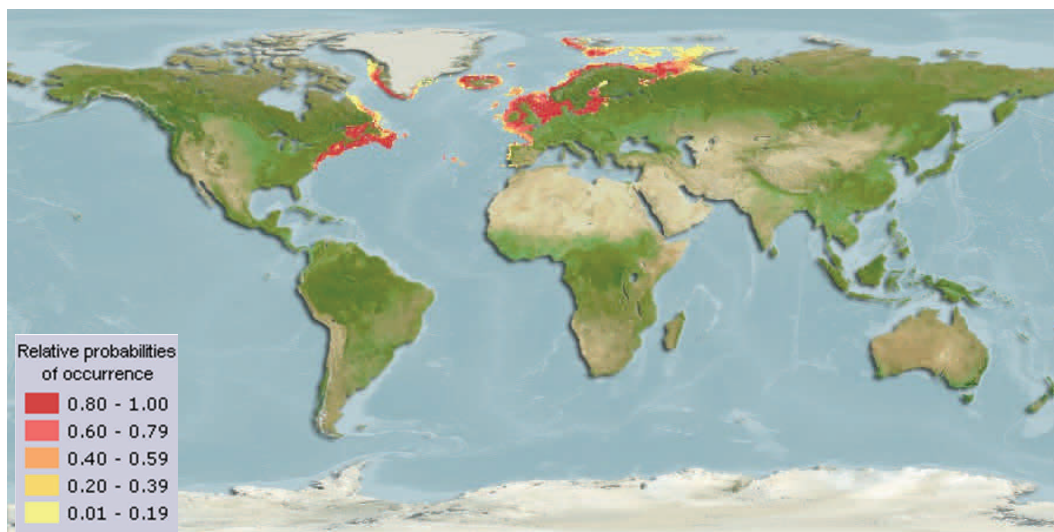
Wetenschappelijke naam

Clupea harengus Linnaeus, 1758

Synoniemen, lokale namen en wetenschappelijke achtergrond: zie Wereldlijst van Mariene Soorten [WoRMS](#).

Verspreidingsgebied

Het verspreidingsgebied van de haring strekt zich uit over de Noord-Atlantische Oceaan en wordt begrensd door het noorden van de Golf van Biskaje en de Amerikaanse staat South-Carolina in het zuiden; IJsland en Spitsbergen in het noorden; Zuidwest-Groenland en Labrador in het westen en het eiland Nova Zembla ten noorden van Rusland inclusief de Oostzee in het oosten.



Figuur 1: Mondiaal verspreidingsgebied van de haring met aanduiding van waarschijnlijkheid van voorkomen. Bron: [Fishbase](#)

Benieuwd naar de verspreiding van deze soort in de Noordzee in de 19de eeuw? Raadpleeg de kaart van Olson (1883) op '[Wetenschatten](#)'.





Belgische haringvisserij in de 20e eeuw.

De 'kleine of verse' en 'grote of gezouten' haringvisserij met [drijfnetten](#), zoals men deze voorheen kende (zie historisch belang van de Belgische haringvisserij), vond - op een paar experimenten voor de Eerste Wereldoorlog na - in de 20e eeuw niet meer plaats. Enkel de 'panharingvisserij' een vorm van kleine haringvisserij die in hoofdzaak langs de kust plaatsvond (volgens de [wet van 12 maart 1818](#) niet verder dan één uur van wal) werd nog in beperkte mate uitgeoefend door Nieuwpoortse vissersvaartuigen en dit tot 1951 [1, 2, 3]. Met de modernisering van de vaartuigen maakte de haringvisserij met drijfnetten immers plaats voor de [spanvisserij](#) met elektronische vangstapparatuur, zoals de dieptemeter. Grote scholen haring konden op die manier precies gelokaliseerd worden, wat reuzenvangsten opleverde [3]. De uitzonderlijke (sprut- en) ijle haringseizoenen - van november-december tot maart - in de jaren '20 waren van vitaal belang voor de kleine kust- en middenslagvisserij in de nabije en kustwateren [1,2]. Ze zorgden mee voor een grote opkomst van de motorvaartuigen [2]. De volle haringvisserij - van juli tot november - die vooral in de jaren '30 belangrijk was, werd bedreven door stoom - en grotere motorvaartuigen op visgronden zoals Fladen, Doggersbank, Smalls en Klondyke [1]. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden tal van "gelegenheidsreders" aangetrokken door de wonderbaarlijke haringvangsten in de kustwateren die een belangrijke bevoorrading betekenden voor het bezette België. Het totaal aantal schepen steeg van 217 einde 1941 tot 323 begin 1944 en het volledige land leerde toen haring eten: gebraden haring, haringfilet in azijn, haring als rolmops, gepekelde en gerookte haring [2, 4]. Na 1945 werden opnieuw enkele goede haringjaren genoteerd dankzij het feit dat visgronden in de Noordelijke Noordzee (Fladen) tijdens WOII een rustpauze hadden gekregen. Vanaf de jaren '50 en '60 verloor de Belgische haringvisserij meer en meer aan betekenis en in 1977 kwam er zelfs een verbod om op haring te vissen in de Noordzee, door de overbevissingsproblematiek en de sterke terugval van de haringbestanden [1] (zie toestand haringbestand, bescherming en/of potentiële maatregelen). Tegenwoordig vist geen enkele Belgische visser nog gericht op haring voor menselijke consumptie [5].



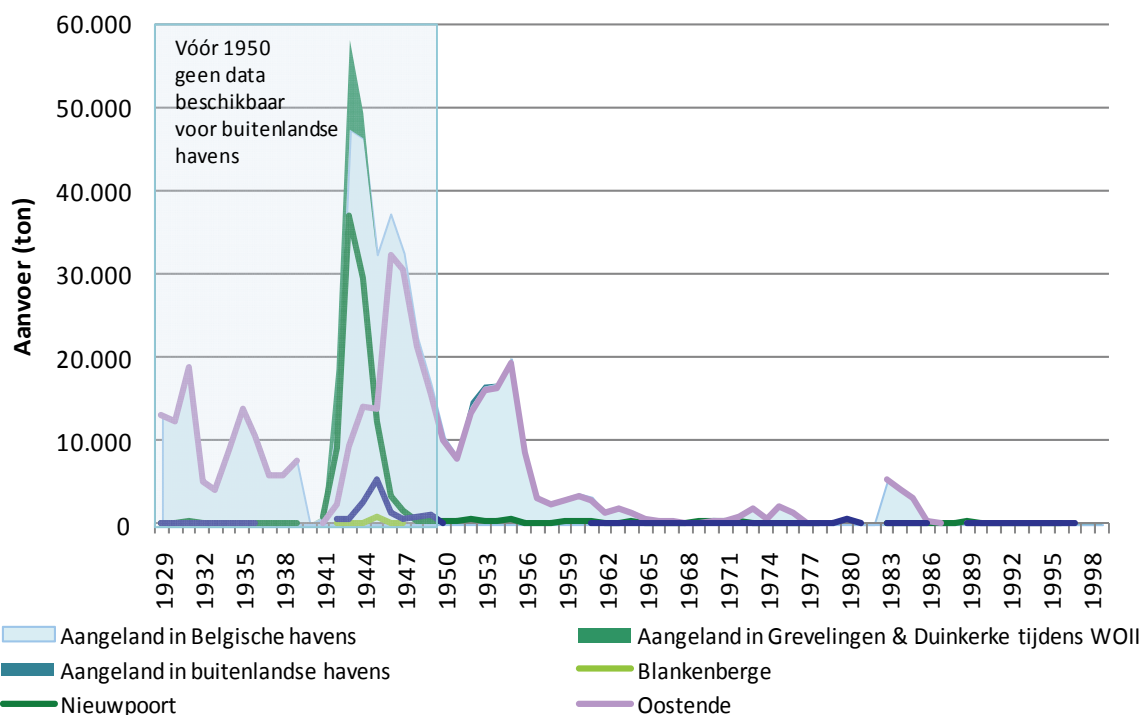
Figuur 2: Verkoop van haring in Nieuwpoort tijdens de Tweede Wereldoorlog. Bron: VLIZ Fotogalerij / Daniel Moeyaert/Collectie Daniel Moeyaert, 2008





Aanvoer door de Belgische vissersvaartuigen

Visserijdata verzameld voor de periode 1929-1999 vertellen het 'statistische' verhaal van de haringvisserij. Vóór de Tweede Wereldoorlog werd, volgens een schommelend patroon, gemiddeld 9.700 ton haring aangevoerd in de Belgische havens (zie figuur 3). In 1943 werd een nooit geziene hoeveelheid haring van maar liefst 58.000 ton aangeland in Belgische en buitenlandse havens (inclusief Grevelingen en Duinkerke). Ook kort na WOII bleef de totale aanvoer hoog (ruim 30.000 ton per jaar in de periode 1945 - 1947). Vanaf 1949 zakte deze aanvoer tot onder 20.000 ton om daarna steeds kleiner te worden. In 1968 bedroeg de aanvoer nog slechts 135 ton. Midden de jaren '70 en '80 werd nog enkele malen meer dan 1.000 ton haring aan land gebracht maar met een levering van amper 2 ton in 1999 is de haringaanvoer op het einde van de 20e eeuw nauwelijks nog van tel.



Figuur 3: Aanvoer (ton) van haring door Belgische vissersvaartuigen aangeland in Belgische en buitenlandse havens.

Aanvoer in de Belgische havens (naar vismijn)

Oostende was - de volledige rapportageperiode (1929 - 1999) in beschouwing genomen - de belangrijkste aanvoerhaven voor haring. De Tweede Wereldoorlog betekende een drastische stijging van de levering van haring in alle Belgische vismijnen (173% meer t.o.v. vóór WOII). Vooral Nieuwpoort kende een enorme bloei met een piek in de aanvoer van 37.000 ton in 1943. Nieuwpoort kon hierdoor even opklimmen tot de belangrijkste vismijn voor de aanvoer van haring. Ook in de nabije Franse havens Grevelingen en Duinkerke werd meer dan 10.000 ton haring geveild in 1943 (deze gegevens werden in de officiële bronnen opgenomen bij de statistieken voor de Belgische havens). Na WOII viel de levering van haring in de havens van Nieuwpoort, Zeebrugge en Blankenberge echter snel terug tot minder dan 1.000 ton. Enkel in de haven van Oostende werd voor de jaren vijftig nog 10 à 30.000 haring per jaar aangevoerd waarna de haringaanvoer, met enkele opflakkingen midden de jaren '50, '70 en '80, quasi volledig verdween.

Aanvoer in de buitenlandse havens

De hoeveelheid haring die Belgische vissersvaartuigen aanleverden in buitenlandse havens bleek volgens de statistieken heel bescheiden te zijn (er zijn weliswaar geen gegevens beschikbaar van voor



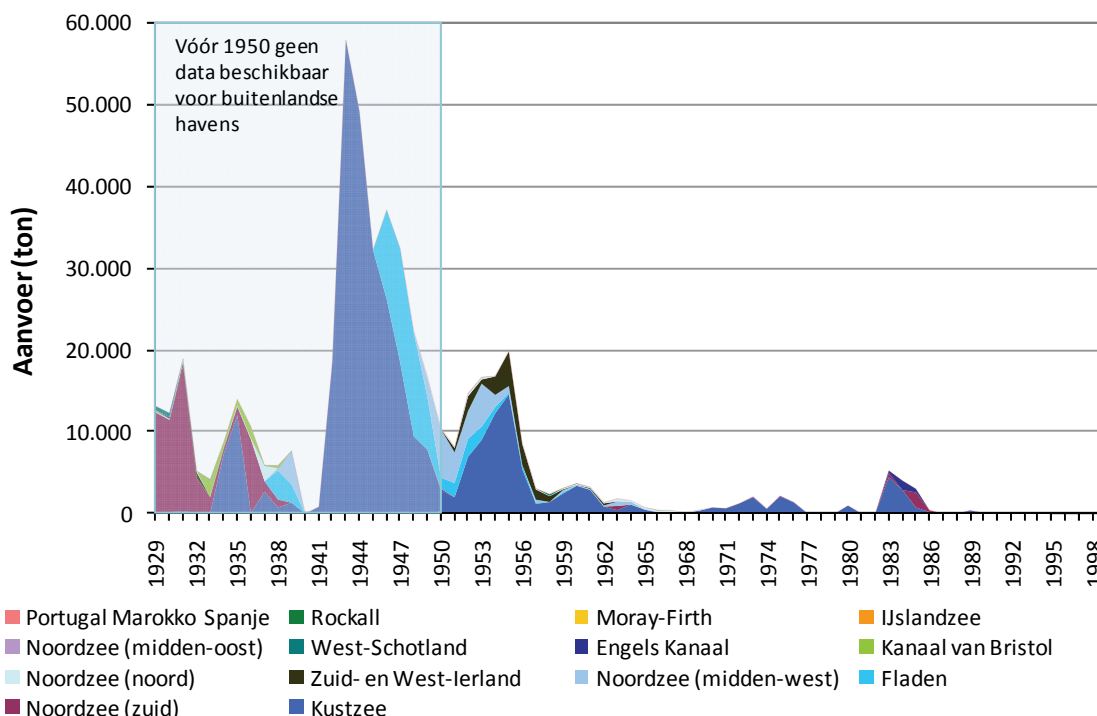


Een eeuw zeevisserij in België...

1950). In 1952 werd zo'n 670 ton aangeland, meteen de grootste hoeveelheid die in één jaar werd aangevoerd in de buitenlandse havens. Andere jaren werden slechts enkele kilo's tot een tiental ton aan land gebracht.

Aanvoer in de Belgische en buitenlandse havens, per visgrond

In de periode 1929 - 1933 was het grootste deel van de haringaanvoer afkomstig uit de zuidelijke Noordzee (zie figuur 4). In 1931 werd daar ruim 17.000 ton haring opgehaald of 94% van de totale gerapporteerde aanvoer. De volgende jaren verschoof de Belgische haringvisserij zich naar de Kustzee en visgebieden nabij Fladen. De nooit geziene aanvoer van haring in de Tweede Wereldoorlog, meer dan 126.000 ton gedurende de vier opeenvolgende jaren, was volledig afkomstig uit de Kustzee. Begin de jaren vijftig werd, naast de Kustzee en Fladen, ook haring opgevisst uit het middenwestelijk deel van de Noordzee (gemiddeld zo'n 4.000 ton per jaar). Bij de zware terugval van de haringvisserij vanaf midden jaren '50 bleef enkel de kustzee nog goed voor een beperkte aanvoer van haring (bv. 830 ton in 1984 - mede bepaald door de beschikbare quota, zie verder).

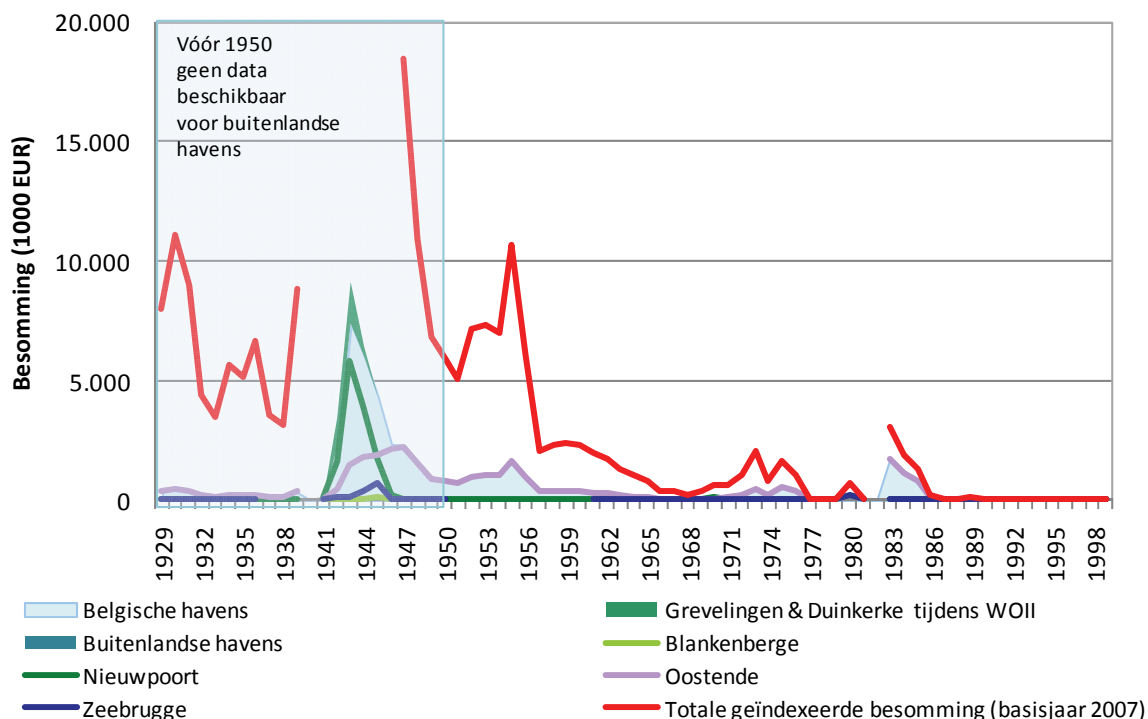


Figuur 4: Aanvoer (ton) van haring door Belgische vissersvaartuigen uit verschillende visgronden aangeland in Belgische en buitenlandse havens.

Opbrengst van de aanvoer door de Belgische vissersvaartuigen

De jaarlijkse opbrengst of besomming van haring schommelde in de periode 1929 - 1939 tussen een minimale en maximale waarde van €3 miljoen en €11 miljoen (geïndexeerd of uitgedrukt in prijzen 2007, zie figuur 5). Voor de Tweede Wereldoorlog was het niet mogelijk om een geïndexeerde waarde voor de opbrengst te berekenen. De effectieve niet-geïndexeerde waarde van de massale haringaanvoer in 1943 bedroeg meer dan €7 miljoen. Dit geeft zeker een beeld van het fortuin die haring in die periode heeft opgeleverd, als je weet dat voor WOII de besomming jaarlijks slechts zo'n €241.000 (niet-geïndexeerd) bedroeg. Na een absolute piek van €18,5 miljoen (geïndexeerd) in 1947, daalden samen met de aanvoer ook de opbrengsten van de haringvisserij in de naoorlogse periode. Eind de jaren '90 bracht haring in de Belgische en buitenlandse vismijnen nog minder dan €5.000 op (uitgedrukt in prijzen 2007).





Figuur 5: Opbrengst of besomming (x 1.000 EUR) van haring door Belgische vissersvaartuigen aangeland in Belgische en buitenlandse havens t.o.v. geïndexeerde waarde (basisjaar 2007).

Opbrengst van de aanvoer in Belgische havens (naar vismijn)

Ook wat betreft de opbrengst van haring spande Oostende de kroon. Over alle jaren heen (uitgezonderd WOII) bedroeg de besomming hier 86% van de totale Belgische opbrengst van haring. In 1947 werd in Oostende een maximale opbrengst van €17,8 miljoen (geïndexeerd of uitgedrukt in prijzen 2007) genoteerd.

Analoog met de aanvoer lagen de opbrengsten uit de verkoop van haring in WOII, het hoogst in de haven van Nieuwpoort met een topresultaat van €5,8 miljoen (niet geïndexeerd) in 1943. Ongeveer 64% van de totale Belgische haringopbrengst was toen afkomstig uit Nieuwpoort. Ook 19% (of €1,7 miljoen) van de haringbesomming kwam in 1943 uit de Franse havens Grevelingen en Duinkerke.

Vanaf eind de jaren '50 zijn de haringopbrengsten in de Belgische havens nog weinig van betekenis. Midden jaren '80 bracht haring nog enkele jaren meer dan €1 miljoen op in de haven van Oostende maar in 1999 was dit teruggevallen op slechts €205 (uitgedrukt in prijzen 2007).

Opbrengst van de aanvoer in de buitenlandse havens

De opbrengst van de haringaanvoer door de Belgische vissersvloot in buitenlandse havens stelde gedurende de volledige periode van beschikbare gegevens (1950 - 1999) weinig voor. De opbrengst van de maximale haringaanvoer in 1952 bedroeg €359.000.

Gemiddelde prijs per kg in de vismijnen, voor de aanvoer in de Belgische havens (naar vismijn) en in de buitenlandse havens

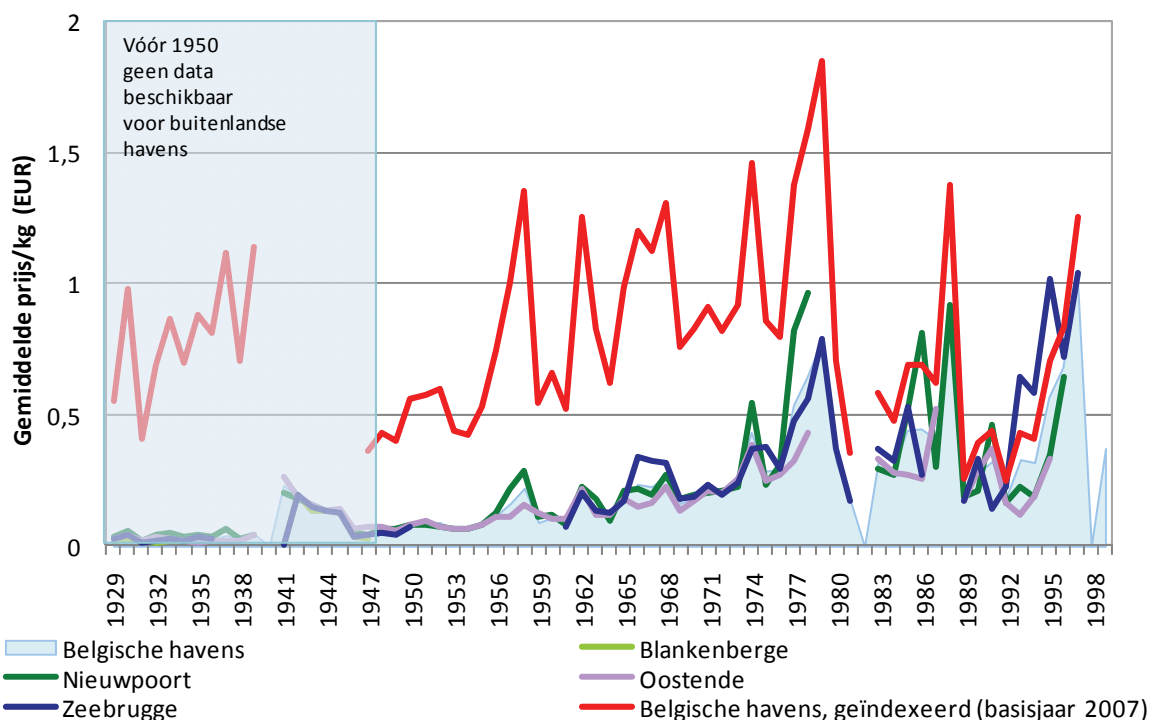
De gemiddelde waarde van een kilogram haring blijkt over de jaren heen vrij variabel te zijn maar toch gelijklopend tussen de verschillende Belgische vismijnen. Vóór de Tweede Wereldoorlog (1940-1944) werd een kilogram haring gemiddeld aan €0,8 (uitgedrukt in prijzen 2007) verkocht. Na de oorlog steeg de geïndexeerde prijs tot €1,85 in 1979 (d.i. gemiddeld 3 maal zoveel dan in 1945). Vanaf dan was haring





Een eeuw zeevisserij in België...

minder waard (gemiddeld €0,61 per kilo) en de weinige haringen die in 1999 nog aan land werden gebracht, verkocht men voor gemiddeld €0,44 per kilo (geïndexeerd). De gemiddelde waarde van een kilogram haring blijkt over de jaren heen vrij gelijklopend te zijn in alle Belgische vismijnen. Uitzonderlijk zijn verschillen te merken bv. in 1978 en 1986: men betaalde respectievelijk ongeveer twee en drie keer meer voor haring in de vismijn van Nieuwpoort (resp. €2,36 en €1,25 geïndexeerde prijs) t.o.v. de vismijn van Oostende (resp. €1,05 en €0,40 geïndexeerde prijs). Gezien de lage aanvoer en opbrengsten van haring in buitenlandse havens, werden de gemiddelde prijzen hier buiten beschouwing gelaten.



Figuur 6: Gemiddelde prijs per kg haring (in EUR) door Belgische vissersvaartuigen aangeland in Belgische havens t.o.v. geïndexeerde prijs (basisjaar 2007)

Historisch belang van de Belgische haringvisserij

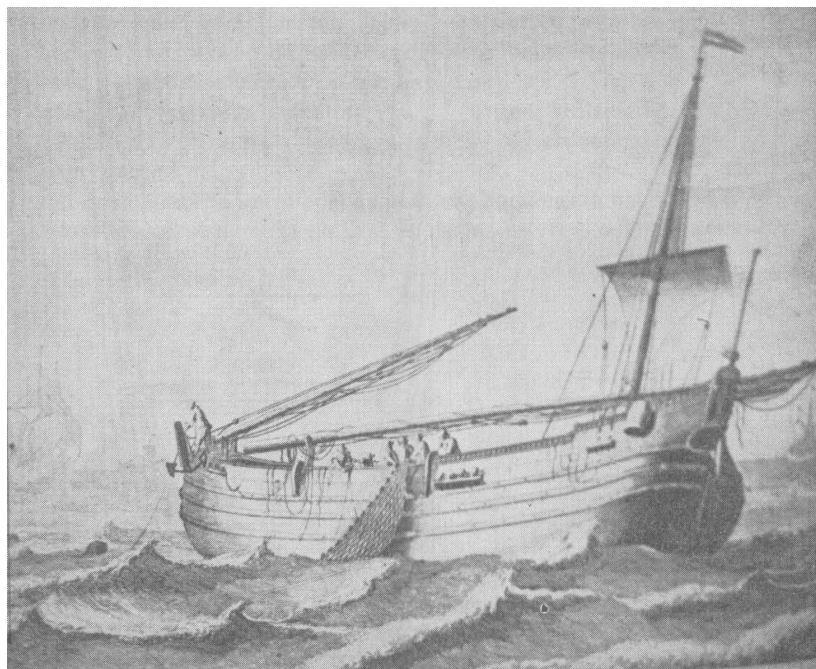
In de middeleeuwen speelde de haringvangst de hoofdrol in de Belgische zeevisserij. Het was de enige vorm van visvangst die ieder jaar op grote schaal plaatsvond. Deze visserij startte jaarlijks vanaf juni of juli op de haringgronden van 'Noordover' (d.i. de Engelse kustwateren) waarbij de vangsten, gezien de verre afstanden, in Engeland verkocht werden. Van september tot november vond dan het haringseizoen in het zuidelijk deel van de Noordzee plaats. De historisch meest belangrijke haringvisserij in de Engelse kustwateren was echter afhankelijk van de goede banden tussen Vlaanderen en Engeland. Zeeroverijen, oorlog en economische vergelding waren dan ook drie factoren die de haringvisserij aanhoudend verstoorden [6]. Aan het eind van de 14e eeuw waren de Vlaamse vissers er reeds toe gekomen de haring op zee te reinigen (ingewanden te verwijderen) en in tonnen te pekelen. Dit 'haringkaken', een uitvinding die terecht of onterecht wordt toegekend aan de Vlamingen Gilles Beuckels (Biervliet) en Jacques Kien (Oostende), schepte omwille van een betere bewaring grote mogelijkheden voor de handel en zou van de Vlaamse zeevisserij een waar bedrijf maken waarmee op politiek en economisch gebied rekening diende gehouden te worden. Het haringkaken bond de Vlaamse vissers ook niet meer zo sterk aan de Britse havens. De Vlaamse haringvisserij kende daarop een grote bloei in de 15e en de eerste helft van de 16e eeuw. De uitvinding van het haringkaken zorgde in de 15e eeuw eveneens voor de ingebruikname van een nieuw scheepstype, de haringbuis, stevig en groot, berekend op lange reizen en grote ladingen, maar vooral op het kaken aan boord (breed werkdek





Een eeuw zeevisserij in België...

voor het schoonmaken van de vis) [6, 7, 8, 9]. De haring werd gevangen door middel van een lange reeks drijfnetten, die recht in het water hingen en allen samen de vleet vormden (vandaar de uitdrukking '[haring] bij de vleet' die staat voor 'overvloed' of 'in grote hoeveelheid'). De haringbuizen werden begeleid door zogenaamde 'ventjagers' of kleine vijschepen die de haringbuizen regelmatig begeleiden op hun tochten over zee. Via deze scheepjes kon de gevangen en in vaten gezouten haring snel naar het vasteland (en de afzetmarkt) gebracht worden [8, 10].



Figuur 7: Haringbuis die de vleet binnenhaalt. Auteur: Anoniem in Desnerck, G. & R. (1976). Bron: www.wetenschappen.be

Het verschijnen van de haringbuis had een uitwerking op de groeimogelijkheden van de vissersplaatsen aan de kust. Terwijl platboomde boten (schepen met een brede, nagenoeg platte bodem) ook bij laagtij makkelijk in getijdenhavens zoals Blankenberge en Heist aanmeerden, was dit niet het geval voor haringbuizen (schepen op kiel). Omwille van de toegankelijkheid van de havens kwam de opkomst van haringbuizen vooral Duinkerke, Nieuwpoort en Oostende ten goede. Meteen ontstond ook een grotere tegenstelling tussen de zeevisserij ten zoute en de kustvisserij op verse vis [11]. Aan het einde van de 15e eeuw zijn Nieuwpoort, Oostende en Damme de drie grote uitvoerhavens van Vlaamse kaakharing geworden [6]. In 1468 werd in een Oostende een maximale aanvoer van haring genoteerd van maar liefst 29 miljoen stuks [12]. Bijna anderhalve eeuw later, bij de val van Oostende in 1604 (na een driejarig Spaans beleg) betekende echter het einde van de Vlaamse haringvisserij. Vissers trokken massaal naar het noorden en de Nederlandse haringvisserij kende zijn hoogdagen [6, 13]. Het zou tot het begin van de 18de eeuw duren vooraleer de Vlaamse visserij weer enige betekenis kreeg. Onder Habsburgs bewind werd in 1766 de import van buitenlandse haring verboden en de taksen op het vervoer van vis afkomstig van de nationale visserij werden opgeheven. Rond 1775 bleek de nationale haringvisserij voldoende om de binnenlandse consumptie te voorzien [7, 10]. In 1787 werden deze beschermingsmaatregelen echter terug opgeheven door Jozef II, waardoor vreemde haring werd ingevoerd en de 'grote' haringvisserij (zie verder) verloren ging [7, 14]. Vanaf de Hollandse periode (1815) en ook na de onafhankelijkheid van België (1830) werden onder meer premies (vb. [wet van 10 januari 1817](#), [wet van 27 mei 1837](#)) voorzien ter heropleving van die haringvisserij. Met het verminderen en uiteindelijk afschaffen van de staatspremies in 1867, stierf de gehele grote haringvisserij uiteindelijk uit in het begin van de tweede helft van de 19e eeuw [2, 7, 11]. De 'kleine' haringvisserij (zie verder) bleef nog met wisselend succes verder bestaan tot voor de Eerste Wereldoorlog in een aantal vissersplaatsen (bv. De Panne en Koksijde). In Oostende verdween deze reeds in 1851, om dan vlak voor WO I weer op te duiken in een aantal experimenten [2].





Een eeuw zeevisserij in België...

Cijfers over de omvang van die historische haringvangsten zijn schaars en fragmentarisch. Bovendien zijn historische bronnen vaak gericht op gegevens die van economisch belang (accijnzen, rechten op zout) waren en is een omrekening naar hoeveelheden vis in kilogram of ton niet eenvoudig. In figuur 8 werd een reconstructie gemaakt van de Vlaamse haringaanvoer op basis van verschillende bronnen die hierna worden besproken.

1480, 1481 en 1483

Historicus [Roger Degryse](#) heeft zijn leven gewijd aan onder meer het ontrafelen van de Vlaamse haringvisserij in de middeleeuwen. Hij schatte bijvoorbeeld dat in 1480 en 1481 voor al de Vlaamse vissersplaatsen samen zo'n 150 haringbuizen actief waren, goed voor een totale haringaanvoer van minstens 3.500 en 4.500 'last' (inhoudsmaat die toen werd gebruikt en volgens verschillende bronnen varieert van 1.000 tot 1.976 kilo). Na het einde van het Frans-Bourgondisch conflict in 1483 zou misschien zelfs 5.000 last kaakharing door vissers uit zee zijn aangevoerd [6, 13, 15]. Voor de omrekening van deze schattingen naar kilogram (zie figuur 8) werd gebruik gemaakt van zowel de minimale als maximale 'last'-inhoud om tot een marge voor de haringaanvoer uit deze periode te komen.

1767 - 1783

Cloquet (1842, [9]) heeft een overzicht gepubliceerd van de zomer- en winterharingaanvoer in Nieuwpoort en Oostende voor de periode 1767 - 1780 op basis van 'lasten' (zie hierboven), 'tonnen' of houten vaten (inhoudsmaat die op basis van diverse bronnen inhoudsmaat varieert van 56 tot 165 kilogram [6, 7, 13, 15, 16, 17, 18, 19]) en 'butten' (volgens Vlietinck gelijk aan 1/2 houten vat [16]). Net als voor de schattingen door Degryse, werd ook hier gebruik gemaakt van minimale en maximale conversiefactoren bij de omrekening van de gegevens naar kilogram. Omgerekend werd in deze periode in Oostende jaarlijks gemiddeld minstens 280 ton en hoogstens 775 ton haring aangevoerd, terwijl dat in Nieuwpoort minimaal 210 en maximaal 770 ton haring was. Cloquet vermeldt ook dat van 1780 tot 1783 de havens van Nieuwpoort en Oostende - elk met een vloot van 6 tot 29 schepen - samen omgerekend jaarlijks gemiddeld minimaal 610 tot maximaal 1.800 'metrische' ton haring aan land brachten.

1836 - 1906

Dezuttere (1909, [7]) bracht dan weer statistieken uit voor de periode 1836 - 1906 over de opbrengsten (eerst in kilogram en later in fr.) van de zogenaamde 'kleine of verse' en 'grote of gezouten' haringvisserij (waarvan de definities met betrekking tot plaats en tijdstip van visvangst vastgelegd waren door de [wet van 12 maart 1818](#)). Tussen 1836 en 1906 werd jaarlijks gemiddeld minstens 230 en hoogstens 380 'metrische' ton haring aan land gebracht in de Belgische havens (gegevens in fr. omgerekend op basis van minimale en maximale gemiddelde prijzen in [7] en [20]). Waar in het begin vooral de grote haringvisserij in havens zoals Oostende en Brugge nog van belang waren, blijkt na 1860 vooral de kleine haringvisserij in De Panne-Adinkerke de hoofdrol te spelen.

1906 - 1928

Met de gegevens verzameld door de Internationale Raad voor het Onderzoek van de Zee (IROZ; ICES) vanaf 1906, is voor het eerst geen omrekening meer nodig naar kilogram. De hoogste haringaanvoer werd toen genoteerd in 1928: 6.115 ton in Oostende.

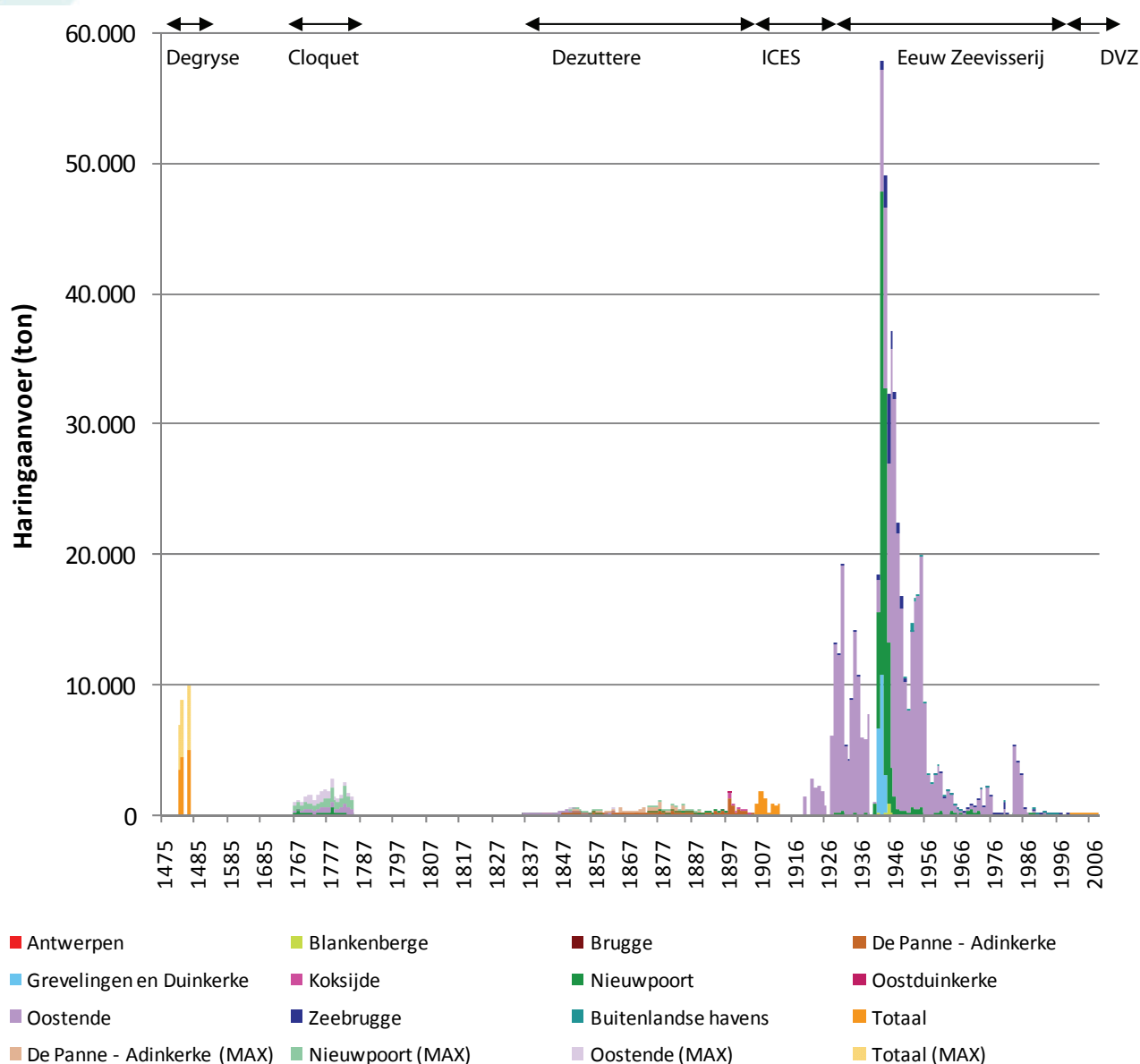
1929 - 1999

De recentere data (1929 - 1999) verzameld in het kader van het project een eeuw zeevisserij in België, werden hierboven reeds besproken.

2000-...

De gegevens vanaf 2000, ter beschikking gesteld door de Dienst Zeevisserij, geven aan dat de Belgische haringvisserij ook in de 21ste eeuw nog weinig voorstelt.





Figuur 8: Aanvoer (ton) van haring door de Vlaamse/Belgische vissersvaartuigen in de Vlaamse/Belgische (en buitenlandse) havens. Alle gegevens in de grafiek vanaf 1906 zijn effectieve aanvoerwaarden. De gegevens van vóór 1906 voor De Panne - Adinkerke, Nieuwpoort, Oostende en de totale aanvoer werden berekend aan de hand van minimale en maximale conversiefactoren (zie hoger). De maximale waarden werden met MAX aangeduid in de grafiek.

Bronnen: 1480, 1481 en 1483: schatting door Degryse [15]; 1767 - 1783: data voor zomer- en winterharingvisserij op basis van Cloquet [9]; 1836-1905: data voor grote en kleine haringvisserij op basis van Dezuttere [6]; 1906-1928: verse haring gerapporteerd als omgerekend naar levend gewicht door de Internationale Raad voor het Onderzoek van de Zee (ICES); 1929-1999: verse haring gerapporteerd als doodgewicht, bron: een eeuw zeevisserij in België en 2000-2008: verse haring gerapporteerd als doodgewicht, bron: Dienst voor Zeevisserij (DVZ).



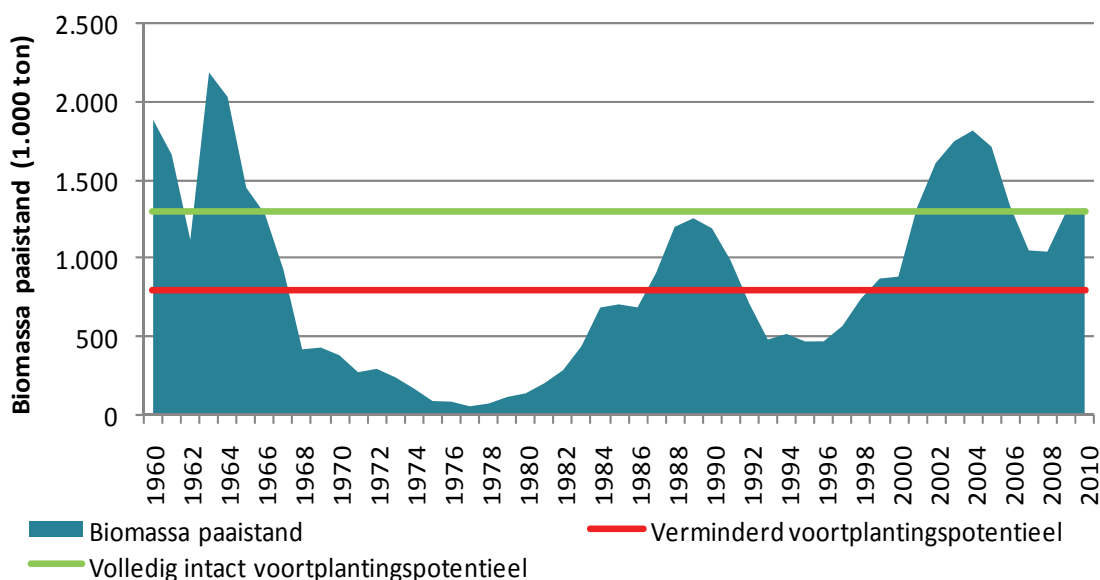
Toestand haringbestand

Wereldschaal

Haring staat geklasseerd als 'momenteel niet bedreigd' (in het Engels: 'Least Concern') op de Rode Lijst 2010 van de Internationale Unie voor Natuurbehoud (IUCN). Dit betekent dat de soort het vandaag weer beter doet, maar dat is ooit anders geweest. In de jaren '70 vond een ernstige ineenstorting van het haringbestand - één van de meest belangrijkste commerciële soorten van de Noordelijke Atlantische Oceaan - plaats. Na het instellen van beperkingen op de vangst van deze soort (zie ook verder: bescherming en/of potentiële maatregelen), vertoont de biomassa een stijgende trend. Volgens de huidige schattingen wordt slechts 10% van de haringstocks geëxploiteerd en er zijn geen rapporten beschikbaar die overbevissing melden. Continue monitoring van de visserijdruk en biomassa van het visbestand blijven nodig zodat snel kan worden ingespeeld op eventuele negatieve trends [21].

Noordzee

Ook in de Noordzee heeft haring een moeilijke periode achter de rug [5]. De uitrusting van moderne trawlers met echopeilapparatuur om visscholen te lokaliseren, leidde tot een ernstige overbevissing van onder meer haring. Door de intensieve visserij voor menselijke consumptie en de grote bijvangsten van jonge haring in de visserij voor vismeel stortte de ooit zo algemene haringpopulatie van de Noordzee in de jaren '70 in [22, 23]. De haringstocks lagen toen ver beneden de biologisch veilige referentiewaarden (namelijk onder het voorzorgsniveau van 1,3 miljoen ton en de limietwaarde van 800.000 ton biomassa van de haringpaaistand, zie figuur 9). Er zwom naar schatting nog slechts 2% rond van de haringpopulatie die vóór de Tweede Wereldoorlog aanwezig was [5]. Het stilleggen van de visserij voor een aantal jaren (1977-1981) leidde aanvankelijk tot een bescheiden herstel van het haringbestand, maar enige tijd na het terug openen van de haringvisserij volgde midden jaren '90 opnieuw een zorgwekkende afname [5, 22, figuur 9]. In 1996 nam Europa dan ook maatregelen om de bijvangst van jonge haring te beperken en werden internationale afspraken gemaakt over het toegestane niveau van de visserijdruk (zie verder). In 2010 had de biomassa van de haringpopulatie in de Noordzee terug een volledig intact voortplantingspotentieel (zie figuur 9).



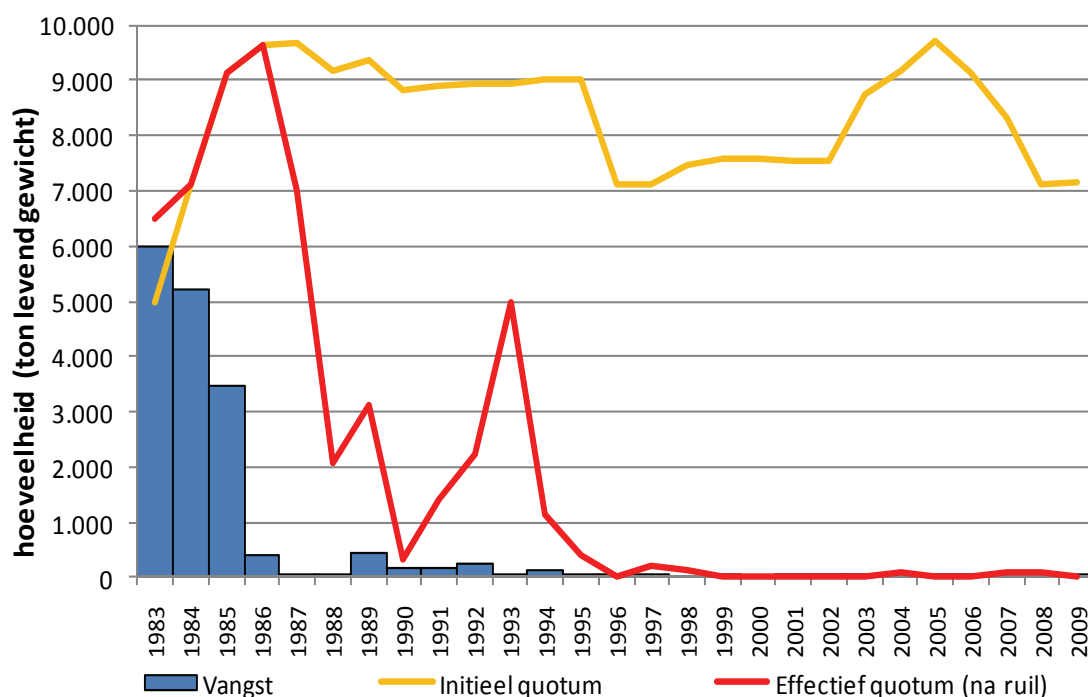
Figuur 9: Biomassa van de paaistand van de haringpopulatie in de Noordzee-regio. Onder de rode lijn wordt het voortplantingspotentieel van het haringbestand als verminderd verondersteld en boven de groene lijn wordt het bestand beschreven met een volledig intact voortplantingspotentieel. Bron: ICES, [24]





Bescherming en/of potentiële maatregelen

Het Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB) van de Europese Commissie kreeg in 1983 vorm en werd in 2002 geheel herzien. Ten laatste tegen 2012 wordt een nieuwe ingrijpende hervorming gepland. Een van de belangrijkste doelstellingen van dit GVB is voorkomen dat er te veel vis gevangen wordt. Door het nemen van instandhoudingsmaatregelen wil men ervoor zorgen dat visbestanden niet instorten of dat het voortplantingsvermogen ervan niet in gevaar wordt gebracht als gevolg van visserijactiviteiten. Een van deze maatregelen is het vastleggen van vangstmogelijkheden via de 'totale toegestane vangsten' of TAC (Total Allowable Catch) berekend per vissoort of groepen vissoorten. De TAC's worden onder de lidstaten verdeeld in de vorm van quota (uitgedrukt in ton levend gewicht, terwijl de aanvoergegevens in ton doodgewicht worden uitgedrukt). De lidstaten beheren de hen toegekende quota naar eigen goeddunken en kunnen deze geheel of gedeeltelijk onderling ruilen. [25].



Figuur 10: Vangst van haring (ton levend gewicht) door Belgische vissersvaartuigen in Belgische en buitenlandse havens, met aanduiding van de jaarlijks toegestane vangstquota (TAC), initieel en na ruil (effectief quotum) vanaf 1983. Bron: reeks 'Belgische zeevisserij - Aanvoer en besomming' [26].

Door een instorting van het haringbestand in de jaren '70 en opnieuw in de jaren '90 (zie hierboven) werden de vangstquota voor haring in 1996 gevoelig verlaagd (zie figuur 10). Terwijl tien jaar voordien (1986) het Belgische initiële quotum nog op 9.625 ton haring lag, werd dit in 1996 herleid tot 7.100 ton. 1998 en 2000 waren echter jaren met een grote productie van nakomelingen. Het haringbestand groeide en in 2002 werd opnieuw het voorzorgsniveau opnieuw bereikt. De paaistand in de Noordzee telde toen ongeveer 1,6 miljoen ton haring [22, figuur 9]. De initiële vangstquota voor Belgische haringvangst werden vanaf 2003 terug opgetrokken tot ruim 9.000 ton (figuur 10). Een aantal zwakke haringjaren, mogelijk door de veranderingen in het zeemilieu en gevolgen daarvan voor het voedsel van haring (dierlijk plankton), zorgden opnieuw voor een daling van de haringstand in 2004 met de hieruit resulterende verlaging van de vangstquota [22, 27, figuur 10]. Hoewel België nog steeds een quotum voor haring krijgt toegewezen, werd vanaf 1996 jaarlijks bijna het volledige initiële quotum verruild met Duitsland, Nederland en het Verenigd Koninkrijk voor additionele quota op soorten zoals tong, schol, tongschar, kabeljauw en zeeduivel. Voor haring heeft België nagenoeg geen effectief quotum meer, wat zich ook reflecteert in een minieme aanvoer.





Een eeuw zeevisserij in België...

In 1997 (herzien in 2004) werd - na een nieuwe instorting van de haringstocks - een beheerplan voor de haring opgesteld door Europa en Noorwegen [28, 29]. De belangrijkste maatregel hier was dat de toegestane visserijdruk op zowel jonge als volwassen haring werd vastgelegd (ICES 2008 herring management plans). De strategie van het huidige beheer is gericht op het doen stijgen van de omvang van de haringstocks boven de voorzorgsmaat van 1,3 miljoen ton [30].

Databronnen

http://www.vliz.be/cijfers_beleid/zeeverij/pub_bijdrage.php

Toelichting en betrouwbaarheid van de databronnen

http://www.vliz.be/NL/Cijfers_Beleid/Belgische_Zeevisserij

(klik op 'Handleiding voor de gebruiker')

Hoe verwijzen naar deze fiche?

Debergh, H.; Lescrauwaet, A.-K; Scholaert, A.; Mees, J. (2011). Haring - *Clupea harengus*: Een eeuw zeevisserij in België. *VLIZ Information Sheets*, 295. Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ): Oostende. 14 pp.

Online beschikbaar op http://www.vliz.be/NL/Cijfers_Beleid/Belgische_Zeevisserij

Referenties

- [1] **Hovart, P.** (1994). 150 jaar zeevisserijbeheer 1830-1980: een analyse van normatieve bronnen. *Mededelingen van het Rijksstation voor Zeevisserij (CLO Gent)*, 235. Rijksstation voor Zeevisserij: Oostende. 317 pp., [details](#)
- [2] **Poppe, M.** (1977). Van mannen en de zee: een eeuw Vlaamse zeevisserij 1875-1975. Nieuwsblad van de Kust: Oostende. 60 pp., [details](#)
- [3] **Lanszweert, W.; Verbanck, J.; Beun, J.; Vanden Berghe, R.** (1986). Haring en sprat in drijf- en stroopnet. Nationaal Visserijmuseum van Oostduinkerke: Oostduinkerke, Belgium. 104 pp., [details](#)
- [4] **Beun, J.** (2011). Nieuwpoort die "Goldene Stadt". Published by the author(s): Nieuwpoort. 24 pp., [details](#)
- [5] **Fockedeij, N.** (2005). Vissen met toekomst. *De Grote Rede* 15: 2-14., [details](#)
- [6] **Degryse, R.** (1963). De omvang van Vlaanderens haring- en zoutevisbedrijf op het einde van het Frans-Bourgonisch conflict (1482) *Meded. Mar. Acad. Belg. = Comm. Acad. mar. Belg.* XV: 31-80, [details](#)
- [7] **Dezuttere, Ch.** (1909). Enquête sur la pêche maritime en Belgique, introduction. Ministère de l'industrie et du travail, office du travail. 207pp., [details](#)
- [8] **Verbraeck, Y.** (2006). Haring, garnaal en mosselen in Klein-Brabantse keukens, kunst en volksmond, voorafgegaan door de saga van de Mariekerkse haringrokerijen. Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant: Willebroek, Belgium. ISBN 90-76934-26-6. 141 pp., [details](#)
- [9] **Cloquet, M.** (1842). Études sur l'industrie, le commerce, la marine et la pêche nationale en Belgique. Meline, Cans et Compagnie: Bruxelles, Belgique. 500 pp., [details](#)





Een eeuw zeevisserij in België...

[10] Jan Parmentier, pers. med.

[11] **Hovart, P.** (1985). Zeevisserijbeheer in vroegere eeuwen: een analyse van normatieve bronnen. *Mededelingen van het Rijksstation voor Zeevisserij (CLO Gent)*, 206. Rijksstation voor Zeevisserij: Oostende, Belgium. III, 192, VII pp., [details](#)

[12] **Vanneste, O.; Hovaert, P.** (1959). De Belgische zeevisserij: een economische studie. Reeks van het Westvlaams Economisch Studiebureau, 2. Westvlaams Economisch Studiebureau: Brugge. 357 pp. [details](#)

[13] **Poulsen, B.** (2008). Dutch herring: an environmental history, c. 1600-1860. Aksant Academic Publishers: Amsterdam. ISBN 978-90-5260-304-9. 264 pp., [details](#)

[14] **Devent, G.** (1989). De Vlaamse zeevisserij. Marc Van de Wiele: Brugge. ISBN 90-6966-061-X. 208 pp., [details](#)

[15] **Degryse, R.** (1963). De omvang van Vlaanderens haring- en zoutevisbedrijf op het einde van het Frans-Bourgonisch conflict (1482) *Meded. Mar. Acad. Belg. = Comm. Acad. mar. Belg.* XV: 31-80, [details](#)

[16] **Vlietinck, Edw.** (1975). Het oude Oostende en zijne driejarige belegering (1601-1604): opkomst bloei en ondergang met de beroerten der XVIe eeuw. Anstatic reprint from the 1897 edition by J. Vlietinck. Vlaamse Vereniging voor Familiekunde: Oostende. 324 pp., [details](#)

[17] **Vlietinck, Edw.** (1889). 1489-1889: Eene bladzijde uit de geschiedenis der Stad Nieupoort, Nieupoort & zijne visscherij in de XVIe eeuw; Het beleg van 20-28 juni 1489; De dankprocessie van Sint Jan. J. Vlietinck, Boek en Muziekhandelaar: Oostende. 129 pp., [details](#)

[18] **Desnerck, R.** (1986). De Oostendse visserij. Jempie Herrebout: Brugge. ISBN 90-6920-017-1. 160 pp., [details](#)

[19] **Degryse, R.** (1961). De Biervlietse kaakharingproductie in de jaren 1426 en 1427 *Meded. Mar. Acad. Belg. = Comm. Acad. mar. Belg.* XIII: 43-58, [details](#)

[20] Memoriael Administratief der Provincie West-Vlaanderen, [details](#)

[21] **Herdson, D. & Priede, I.** (2009). *Clupea harengus*. In: IUCN 2010. IUCN Red List of Threatened Species. Version 2010.4. <http://www.iucnredlist.org>, geraadpleegd op 11/03/2011.

[22] **Breve, N.W.P.** (2007). Kennisdocument Atlantische haring, *Clupea harengus harengus* L. (Linnaeus, 1758). Kennisdocument 18, 104 pag. Sportvisserij Nederland, Bilthoven. http://www.sportvisserij nederland.nl/vis_en_water/vissoorten/default.asp?t=2

[23] **Quedens, G.** (2005). Strand- en waddengids: Noordzee en Oostzee: wat je langs het strand allemaal kunt vinden en bekijken. Fontaine Uitgevers: 's-Graveland, The Netherlands. ISBN 90-5956-114-7. 128pp., [details](#)

[24] ICES Stock assessment summary / standard graph database. <http://www.ices.dk/datacentre/StdGraphDB.asp>, geraadpleegd op 23/11/2010.

[25] **Adriansens, J.** (2009). Vissen met quota - Belgische zeevisserij. Departement Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie: Brussel. 51 pp., [details](#)

[26] Reeks 'De Belgische Zeevisserij - Aanvoer en Besomming', Dienst Zeevisserij, Oostende. <http://lv.vlaanderen.be/nlapps/docs/default.asp?id=218>





Een eeuw zeevisserij in België...

[27] Vangstadviezen 2010 IMARES, Wageningen, Nederland. <http://www.wur.nl/nl/nieuwsagenda/archief/nieuws/2009/vangstadviezen260609.htm>, geraadpleegd op 19/11/2010.

[28] **Simmonds, E. J.** (2007). Comparison of two periods of North Sea herring stock management: success, failure, and monetary value. ICES Journal of Marine Science, 64: 686 - 692.

[29] <http://www.ices.dk/marineworld/fishmap/ices/pdf/herring.pdf>, geraadpleegd op 19/11/2010.

[30] **ICES** (2010). The International Council for the Exploration of the Sea. ICES advice 2010, Denmark. <http://www.ices.dk/committe/acom/comwork/report/2010/2010/her-47d3.pdf>, Geraadpleegd op 22/11/2010.

